

PREPORUKA HRVATSKOG BOTANIČKOG DRUŠTVA

Posjetiteljski centar Sošice u Parku prirode „Žumberak – Samoborsko gorje“

ANA POPOVIĆ*, JELENA BABIĆ

Javna ustanova „Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje“, Slani Dol 1, Samobor HR-10430, Hrvatska

*Autor za dopisivanje / corresponding author: ana.popovic@pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr

Park prirode „Žumberak - Samoborsko gorje“ brdsko-planinsko je područje, koje obuhvaća južnu stranu Žumberačke gore i cijelo Samoborsko gorje, ukupne površine 34.235 hektara. Posljedica isprepletenosti utjecaja smještaja, klime i geomorfologije otvorila je potencijal za brojne i raznolik ekosustav. Iz tog razloga je Park prirode jedno od žarišta bioraznolikosti u Hrvatskoj. Ovdje se miješaju obilježja Dinarida, Alpa i Panonske nizine. Dinarski tip se očituje u krškom reljefu, alpski krajolik je vidljiv u strmim i ostrim planinskim grebenima, a blaga, valovita pobrđa ukazuju na Panoniju.

U središnjem dijelu Parka, u srcu Žumberka, sa svojim drvenim kućicama skladno uklopljenim u krajolik smjestio se Posjetiteljski centar Sošice. Otvoren je u istoimenom mjestu u travnju 2022. godine. Sošice su, zahvaljujući svome smještaju, od davnih vremena bile jedno od najvećih žumberačkih naselja te važno žumberačko središte s poznatim sajmištem i vodovodom još iz 1913. godine. Danas su jedno od turistički najposjećenijih mjesta na Žumberku. Upravo zbog bogatog povijesnog značaja tamo se smjestio novi

Posjetiteljski centar. Kroz suvremen multimedijalni interpretativni postav koji se proteže na dvije etaže moguće je dobiti uvid u prirodne i kulturne vrijednosti zbog kojih je ovo područje proglašeno zaštićenim te brojne informacije o ostalim lokacijama koje u Parku vrijedi posjetiti. Uz Posjetiteljski centar nalaze se multifunkcionalno igralište za košarku i nogomet te dječje igralište s *Imagination Playground* sustavom blokova za nestrukturiranu igru. Dio posjetiteljskog centra je i suvenirnica s bogatom ponudom različitih uporabnih i ukrasnih predmeta lokalnih proizvođača te publikacija.

Obilazak postava započinje uvođenjem u priču o mozaičnom krajoliku koji je nastao tradicionalnim načinom života čovjeka u skladu s prirodom. Čovjek je ove prostore nastanjivao još od prapovijesti te je krčenjem šuma, ispašom stoke i obradom tla stvorio nova staništa, pašnjake, livade košanice i lokve te tako utjecao na prostor. Taj ljudski element uz specifične karakteristike podneblja postao je dodatni katalizator u postizanju današnje razine bioraznolikosti Parka. Napuštanje tradicionalnog načina života i suočavanje

s teškim uvjetima života na selu često su ključni čimbenici koji doprinose depopulaciji ruralnih područja. Mnogi ljudi odlučuju napustiti ruralna područja zbog ograničenih ekonomskih prilika, nedostatka radnih mjesta, boljih obrazovnih mogućnosti ili privlačnosti urbanog načina života. Ovaj proces nažalost ima ozbiljne posljedice na gubitak prirodne i kulturne baštine. Upravo je zadatak Javne ustanove pomiriti današnje prilike depopulacije i održavanja iznimne bioraznolikosti ovog prostora.

Daljnijim obilaskom postava posjetitelji se upoznaju s bogatom bioraznolikošću Parka prirode. Velika bioraznolikost je rezultat složenih utjecaja reljefa, geološke podloge, klime, vodnog režima, bogatstva vodotoka i izvorišta te mnogih drugih čimbenika. Prostor Parka pruža utočište brojnim zaštićenim, rijetkim pa čak i endemskim vrstama, poput strogo zaštićenog tankovratog podzemljara (*Leptodirus hochenwartii* F. J. Schmidt, 1832), žumberačkog žmurca (*Machaerites curvistylus* Nonveiller & Pavićević, 2002) koji je po prvi put zabilježen u jednoj špilji na Žumberku i koji živi samo u četiri podzemna lokaliteta u Parku i žumberačke kuglašice (*Monolistra rakovitzai pseudoberica* Sket, 1965), vodenog račića koji osim u jednoj špilji na hrvatskoj strani Žumberka dolazi još samo na nekoliko lokaliteta na slovenskoj strani u Gorjancima.

Spiranthes spiralis (L.) Chevall.

Raznolika staništa poput šuma, travnjaka, cretova, slapišta i izvorišta dom su za više od tisuću biljnih vrsta, što je petina ukupne hrvatske flore. Posebno su značajni travnjaci brdskih predjela Parka na kojima je zabilježeno i do 40 biljnih vrsta na jednom četvornom metru. Tu rastu kaćuni, odnosno orhideje kojih na području Parka ima čak 38 vrsta. Neki od njih su jadranska kozonoška (*Himantoglossum adriaticum* H. Baumann), jesenska zasukica (*Spiranthes spiralis* (L.) Chevall.) i trozubi kaćun (*Orchis tridentata* Scop.), a svi su strogo zaštićeni.

Šetajući dalje kroz postav posjetitelji se upoznaju s cretom – važnim i ugroženim tipom staništa koje pridonosi bogatoj bioraznolikosti Parka. U blizini posjetiteljskog centra nalazi se jedno takvo područje, bazofilni cret Jarak uz istoimeni potok nastao u vrijeme topljenja ledenjaka te predstavlja ostatak glacijalnog razdoblja. Voda koja se ovdje zadržava zbog nepropusne podloge procjeđuje se s okolnih brda. Na području creta Jarak zabilježene su 74 biljne vrste od kojih je 14 strogo zaštićenih, a 15 ih se nalazi na Crvenom popisu od kojih su dvije, uskolisna suhoperka (*Eriophorum angustifolium* Honck.) i čaškasta baluška (*Tofieldia calyculata* (L.) Wahlenb.), kritično ugrožene vrste na području Hrvatske. Prisutna je i mesojedna biljka planinska tustica (*Pinguicula alpina* L.) koja je rijetka u hrvatskoj flori o kojoj se više može saznati u posjetiteljskom centru.

Pinguicula alpina L.

Osim planinske tustice, ovdje se može pogledati prikaz sivog vuka (*Canis lupus* Linnaeus, 1758) koji obitava u prostranim šumama i crnog daždevnjaka (*Salamandra atra* Laurenti, 1768), rijetku vrstu vodozemca koji živi iznad 800 m nadmorske visine i uglavnom je aktivan u sumrak i noću, a kojeg nalazimo na rijetkim mjestima u Hrvatskoj od kojih je jedno Žumberak. Važno je istaknuti i potočnog raka (*Austropotamobius torrentium* (Schränk, 1803)), posebnog zbog velike genetske raznolikosti unutar vrste čime Park ima jednu od najviših razina bioraznolikosti potočnog raka u Hrvatskoj i Europi.

„Tko me to sad budi? Priđi mi bliže da te bolje vidim...“, može se čuti iz modela drveta koje dominira gornjom etažom interpretativnog postava. Tamo Duh Žumberka, simpatični starac odjeven u uskočku grkokatoličku nošnju posjetiteljima priča legende i običaje žumberačkog kraja. Vraćajući se kroz povijest posjetitelji se mogu upoznati sa životom uskočkih ratnika, legendom o nastanku imena naselja Stojdrage i narodnim magijskim običajem dozivanja kiše. Priča o uskocima nastavlja se u donjem dijelu centra uz sadržaje prikazane na video zidu i 3D modelu Parka. Na modelu koji vjerno prikazuje reljef Parka može se pratiti razvoj naseljenosti čitavog područja Parka prirode, povijesnih prilika koje su imale utjecaja na naseljavanje, veliku bioraznolikost i rasprostranjenost Natura 2000 vrsta te turističku ponudu – planinarenje, hodanje, bicikliranje, slapove, stare gradove, kulturnu baštinu ili gastronomiju. Bogatu turističku ponudu te najznačajnije lokalitete u Parku posjetitelji mogu popratiti i na zidnim ilustracijama donjeg dijela centra te se tako inspirirati za daljnji obilazak ovog područja.

Himantoglossum adriaticum H. Bauman

No, doživljaj posjetitelja ne završava unutar zidova samog centra. Ispred Posjetiteljskog centra Sošice počinju dvije poučne staze zajedničkog imena Sinko Janko. Te staze prate život dječaka Janka koji je davno odrastao u Sošicama. Kojim će putem njegova priča krenuti odlučuje sam posjetitelj vlastitim odabirom staze. Staza “Društvo” povest će posjetitelje kroz mjesto Sošice i prikazati život dječaka koji je dobio mogućnost nastavka školovanja u obližnjim gradskim središtima, upoznati ih sa žumberačkom uskočkom povijesti te mnogim poznatim Žumberčanima koji su karijere nastavili u velikim hrvatskim i svjetskim gradovima kao što su Tadija Smičiklas, Jovan Hranilović, Janko Šajatović Krabat ili Zinka Kunc. Staza “Priroda” upoznat će posjetitelje sa skladnim, ali i teškim životom onih koji su na Žumberku ostali živjeti tradicionalnim načinom života te nesvjesno stvarali mozaični krajolik i održavali bioraznolikost. Ta staza će posjetitelje provesti kroz pravo bogatstvo biljnih vrsta i staništa te završiti podno najvišeg slapa u Parku – Sopotskog slapa i staroj vodenici pored slapa u kojoj se nekad mljelo žito. Područje Sopotskog slapa važno je područje za endemičnu zajednicu kalničke šašike (*Seslerietum kalnikensis* Horvat 1942). Među zabilježenim vrstama nalaze se dvije kritično ugrožene vrste uskolisna suhoperka (*Eriophorum angustifolium*) i čaškasta baluška (*Tofieldia calyculata*) te jedna ugrožena vrsta, širokolisna suhoperka (*Eriophorum latifolium*). Ovdje nalazimo i osjetljive vrste kao što su bumbarova kokica (*Ophrys fuciflora* (F. W. Schmidt) Moench) te velevjetni kukurijek (*Helleborus niger* L.).

Osim spomenutih poučnih staza, posjetiteljima Parka dostupne su i ostale poučne staze – Staza kneževa u Budinjaku na kojoj se isprepliću priče o očuvanju kulturne, prirodne i geološke baštine, zatim staza Izvori života u selu Dane, Staza Gdje voće zri u mjestu Lović Prekriški te Okićnica podno starog grada Okića.

